

Introducere

Aceste seturi de policy paper au rezultat din proiectul "Să rezolvăm problemele noastre împreună" derulat în parteneriat de Fundația ECHOSOC din România și Open University Subotica din Serbia. Ele încearcă și reușesc, în bună măsură, să creioneze situația romilor din cele două țări în anumite domenii ale vieții sociale. În plus, aduc și o serie de recomandări menite să contribuie la identificarea căilor fezabile de intervenție pentru soluționarea diverselor probleme apărute.

Aceste publicații au fost sprijinite de America's Development Foundation (ADF) în cadrul programului "Regional Partnership for Democracy" (RPD), finanțat prin USAID Romania.

Alte organizații implicate în proiect:

- ◆ Asociația CATALACTICA, București;
- ◆ Fundația Phoenix, București;
- ◆ Agenția pentru Dezvoltare Comunitară "Împreună", București;
- ◆ Fundația Aven Amentza, București;
- ◆ Fundația pentru Dezvoltarea Socială a Romilor – Ramses, Dej;
- ◆ Uniunea Democratică a Romilor, Petroșani;
- ◆ Institutul Intercultural, Timișoara;
- ◆ Rrominterpress, Belgrad;
- ◆ European Voivodina, Novi Sad;
- ◆ International Scientific Forum "Danube - River of Cooperation" (ISF"DRC"), Belgrad;
- ◆ The Modern Society Movement (MSM), Zemun.

Sperăm ca aceste materiale să contribuie la o mai bună cunoaștere a situației romilor din România și Serbia precum și la intervenții adecvate de susținere.

Agnes Medve
Sorin Cace

1. Cui se adresează *policy paper*?

- Organizații internaționale;
- Autorități centrale (ministere);
- Autorități locale (primării, consilii locale, dispensare, inspectorate pentru cultură, școli etc);
- Organizații neguvernamentale;
- Specialiști în domeniu, studenți.
- Grupurile de experți din România, Serbia și din regiunea Central și Est Europeană;
- Finanțatorii pentru programe roma.

2. Obiective

Obiectivul principal este acela de a descrie și analiza situația romilor în contexte regionale, naționale și locale și de a furniza modalități eficiente de îmbunătățire a acesteia.

Un alt obiectiv subsumat este acela de a pune în evidență faptul că parteneriatele între autoritățile centrale/locale și reprezentanții societății civile constituie o soluție în elaborarea măsurilor concrete (strategii) pentru îmbunătățirea situației romilor.

3. Identificarea problemei

În procesul de proiectare și elaborare a strategiilor destinate să ducă la îmbunătățirea situației romilor, există riscul ca majoritatea timpului și resurselor să fie acordate pregătirii studiilor, rapoartelor, cercetării academice și creării de noi structuri birocratice, în timp ce implementarea, monitorizarea și revizuirea sunt puțin acoperite.

O soluție la aceste probleme ar fi stimularea implicării romilor în procesele politice ce li se adresează, contribuindu-se astfel atât la mărirea capacității de organizare printre romi, cât și la consolidarea identității culturale și politice.

Luând în considerare diversitatea în reprezentare și organizare în rândul romilor, guvernele sunt încurajate să caute modalități noi de lucru cu diferite grupuri și indivizi din rândul romilor. În această ordine de idei, ar trebui luat în considerare modul în care organizațiile civile ale romilor, reprezentanții lor și liderii comunitari

tradiționali ar putea avea o participare substanțială în diferite etape ale procesului de elaborare și implementare a strategiilor.

Există riscul ca prejudecățile existente să influențeze formularea strategiilor legate de romi; este posibil ca natura problemelor să rămână înrădăcinată în concepții negative despre romi, percepuți ca niște oameni cu "comportament anti-social" cronic, larg răspândit sau tipic: leneși, murdari, dezavantajați mental, nedemni de încredere, criminali și violenți. Astfel de atitudini se pot ascunde în spatele programelor de stat pentru prevenirea criminalității, pentru școlarizare, sănătate și planificare familială, în cadrul cărora sunt întreprinse măsuri ce par mai degrabă să ocrotească 'securitatea' majorității din respectivele regiuni sau localități.

4. Recunoașterea politică un drept al minorității naționale

Recunoașterea romilor ca minoritate națională reprezintă una din cele mai remarcabile realizări ale acestor ani. Făcând parte dintr-un proces mai larg, de recunoaștere a mai multor drepturi ale minorităților apare ca rezultat atât, al presiunilor interne din partea minorităților mai active, cât și al presiunilor externe. În acest sens, continuă dezbaterile despre situația specială a romilor, despre statutul lor unic, datorită acumulării a numeroase și complexe probleme sociale.

În Slovacia:

"În prezent, problema romilor nu este caracterizată de apartenență la o minoritate națională (principiul național). Problemele legate de minoritatea națională a romilor sunt percepute ca o chestiune de poziție și asistență socială, culturală și educațională, pe baza principiul civic universal al integrării în societate".

În România:

"În societatea română post-decembristă problema romilor este considerată a fi una din întrebările rămase fără răspuns. Deși la prima vedere această problemă pare a avea accente etnice, la o examinare mai atentă se va vedea că, de fapt, dimensiunea sa esențială este cea socio-economică: nu romii ca întreg sunt problema, ci romii săraci, necalificați, fără locuri de muncă, cu alte cuvinte problema romilor nu este una etnică, ci una socio-economică cu aspect etnic".

În Slovenia:

Constituția slovenă, adoptată în 1991, stipulează că "poziția și drepturile speciale ale comunităților de romi care trăiesc în Slovenia vor fi acelea determinate prin lege". Această prevedere asigură baza legală pentru luarea de măsuri speciale în

vederea ajutorii romilor, indicând în același timp că, din cauza naturii lor specifice, poziția romilor nu putea fi considerată egală cu cea a altor minorități din Slovenia.

În Ungaria:

Putem menționa aici distincția care se face, în cadrul Legii maghiare pentru minorități, între minorități naționale și minorități etnice; romii sunt caracterizați ca minoritate etnică, deși drepturile garantate prin această lege sunt similare cu cele ale minorităților naționale.

În Bulgaria:

Consiliul pentru Probleme Sociale și Demografice s-a transformat în Consiliul pentru Probleme Etnice și Demografice. În urma unei perioade de recunoaștere a romilor ca minoritate națională în anii '90, unele dezbateri cu privire la romi ținesc către redescoperirea abordărilor sociale, a problemelor de integrare socială. Aceste formulări și strategii sociale folosite elimină recunoscutele dimensiuni ale combaterii rasismului, discriminării violentei, intoleranței și xenofobiei.

5. Strategii sociale sau strategii pentru romi?

După cum am mai spus, strategiile publice referitoare la romi pot să aibă la bază fie o abordare etnică, fie una socială, în funcție de problema tratată sau de situație. Strategiile specifice romilor pot conduce la o abordare care să cuprindă cultura, identitatea și protecția împotriva prejudecăților și discriminării. Aceleași strategii ar putea, de asemenea, conduce la o reacție negativă din partea non-romilor, care nu beneficiază direct de pe urma acestor strategii.

Guvernele, în special cele din Europa Centrală și de Est, se confruntă cu dificultățile prevenirii noilor forme de excludere a romilor, prin dependența de ajutor social, ca și cu tensiunile cauzate de costurile și distribuția ajutorului social la nivel local. Există, de asemenea, riscul ca resursele furnizate de către diverse instituții, inclusiv sprijinul internațional pentru romi, să fie canalizate spre strategii publice cu un caracter predominant social, în timp ce problemele structurale strategice rămân înrădăcinate în societate și în anumite ramuri ale administrației publice.

Există mai ales riscul ca sprijinul ce vine din partea UE-PHARE, prin Agenda 2000, să fie direcționat intern către strategii de integrare socială legate de limba existentă, mentalități și practici ale populației majoritare (în special printre funcționarii publici, la nivel local).

De asemenea, o dimensiune a strategiilor UE pentru romi ar putea asigura și consolida șansele de afirmare a abordării din punct de vedere al societății civile, cu participarea largă, de masă, a romilor și sinților. O astfel de abordare ar putea fi stimulată prin investiții în multiplicarea inițiativelor locale care includ autoritățile locale, romii și populația majoritară.

6. Abordare regională

Un astfel de exemplu al strategiilor UE, CE, care includ în acțiunea lor autoritățile locale, romi și populația majoritară ar putea fi Planul de Acțiune pentru dezvoltare locală și comunități de romi. Organizat sub patronajul Consiliului European, în 5 țări din Europa de Est: Cehia, Slovacia, Bulgaria, Ungaria și România, în pregătirea proiectului, s-a constituit un Comitet de Conducere, format din oficiali ai instituțiilor europene: OSCE, Consiliul European, Uniunea Europeană, reprezentanți ai Guvernul Olandei și ai țărilor estice incluse în proiect.

- Președintele de onoare este Max van den Stoel, Înalțul Comisar OSCE pentru Minoritățile Naționale;
- Președinta este Josephine Verspaget, deputată în Parlamentul European și președinta Grupului de Experti ai Consiliului Europei pentru Problematika Romilor;
- Reprezentanți ai Comisiei Europene de la Bruxelles, Uniunii Europene, OSCE și reprezentanți ai Guvernului olandez.

Scopul Planului de Acțiune pentru dezvoltare locală și comunități de romi este conceperea și prezentarea guvernelor Bulgariei, Cehiei, Slovaciei, Ungariei și României a unor planuri care să fie acceptate de către fiecare dintre țările menționate și incluse în programele naționale Phare.

Pentru realizarea scopului propus, au fost planificate următoarele demersuri:

1. Organizarea unei întâlniri de lucru între experți ai programelor de dezvoltarea locală în comunități de romi din țările estice: Cehia, Ungaria, Slovacia, România și Bulgaria;
2. Conceperea planurilor naționale de dezvoltare locală și comunități de romi și prezentarea lor în seminarii naționale, instituțiilor de stat, altor organizații neguvernamentale etc.

6.1 Reacția guvernelor și a reprezentanților naționali

Bulgaria

Întâlnirile regionale organizate în Montana și Ruse au arătat un interes al autorităților locale/regionale de a coopera cu reprezentanții romilor pentru a elabora planuri de dezvoltare comprehensivă. Contribuția autorităților în realizarea acestor planuri constă în a oferi pământ, camere și alte facilități încercând astfel să oprească o viitoare segregare. Romii pot contribui prin a-și oferi forța de muncă pe bază de voluntariat și ONG-urile pot plăti o parte din costurile materialelor.

România

Succesele de la nivel local au fost esențiale pentru a obține implicarea politicienilor la nivel național. Câteva proiecte, pregătite în plan local – cooperare între reprezentanții romilor și autoritățile locale au fost prezentate la conferința națională din 28-29 iunie 2000. Planul de Acțiune pentru dezvoltare locală și comunități de romi a fost inclus în programul național Phare de "Îmbunătățire a situației romilor", aprobat printr-o Hotărâre de Guvern.

Ungaria

ONG-urile au încercat să creeze condiții favorabile pentru ca autoritățile locale să se implice în aplicarea Planului de Acțiune, fără succes însă.

Slovacia

Întâlnirile locale din Kremnica, Lomnicka, Chminianske Jakubovany, Snina, Hostice și Zehra cu reprezentanții romilor și autoritățile locale au fost organizate pentru a schița planuri de dezvoltare locală comprehensivă. Reprezentanți locali au prezentat aceste planuri în timpul unei conferințe de două zile în Kremnica în perioada 14-15 iunie 2000. Planul de Acțiune, constituie în acest moment obiectivele unui nou program Phare, implementat de Federația Olandeză a Municipalităților.

Cehia

Au fost organizate seminariile regionale pregătite la Brno (proiect de case sociale) și în Semily. Planul de Acțiune a fost discutat în cadrul Comisiei Interministeriale. Ca și în Slovacia, în Cehia, Planul de Acțiune constituie în acest moment obiectivele unui nou program Phare, implementat de Federația Olandeză a Municipalităților.

6.2 Câteva concluzii:

- În funcție de condițiile specifice ale fiecărei țări, există diverse căi de pregătire a planurilor, strategiilor care să vizeze direct romii;
- Sprijinul autorităților locale este esențial în stimularea proiectelor de dezvoltare locală și a comunităților de romi, în atragerea resurselor și a investitorilor;
- Organismele internaționale și autoritățile din vest sunt mai deschise în sprijinirea exprimării romilor, pe de o parte, pentru realizarea principiului egalității de șanse, pe de altă parte, pentru prevenirea migrației romilor în țările din vest.

7. Concluzii și recomandări

Uniunea Europeană are o experiență solidă, bază instituțională și resurse (financiare și umane) pentru a trata probleme cum ar fi integrarea în viața modernă și combaterea excluderii sociale, sau cele legate de domeniul mai specific al instruirii și educației romilor din Statele Membre sau din cele aflate în curs de aderare.

Procesul de extindere a Uniunii Europene către Europa Centrală și de Est a contribuit la creșterea vizibilității acțiunilor legate de romi și sinți. Agenda 2000 a Comunității Europene scoate în evidență necesitatea îmbunătățirii situației romilor în Bulgaria, Cehia, Ungaria, Slovacia și România prin combaterea rasismului și promovarea egalității oportunităților în viața de zi cu zi. Se recomandă de asemenea guvernelor să-și actualizeze indicatorii în legătură cu situația romilor în domenii specifice cum ar fi locuințele, locurile de muncă și educație.

Interesul global pentru drepturile omului și ale minorităților din partea diferitelor organizații internaționale, abordarea problemelor legate de romi, prin consultarea acestora, au avut o contribuție notabilă în domeniile educației, culturii și problemelor sociale, oferind îndrumare în ceea ce privește standardele necesare și inovând anumite practici și metodologii prin diferite proiecte pilot ce au dus la creșterea deosebită a încrederii.

La nivelul revizuirii implementării, s-au înregistrat progrese în ceea ce privește nivelul de cunoaștere a problemelor multiple legate de situația romilor, care necesită o abordare comprehensivă din partea guvernelor naționale.

Strategiile publice pot fi axate pe o abordare specifică sau pot reprezenta un conglomerat de abordări diferite, în varii momente și etape ale procesului de

implementare. Măsurile instituționale propuse pot fi succesive sau simultane, interdependente sau cu acțiune separată, reprezentând uneori "târguri" între aceste dimensiuni, între cei care le sprijină și cei care li se opun, între forțele sociale aflate în competiție și cooperare.

Dacă examinăm strategiile publice referitoare la romi, putem distinge următoarele abordări: "problema socială"/"integrare socială"; protecția minorităților naționale; și combaterea discriminării, rasismului, intoleranței, xenofobiei și violenței pe motive etnice.

În România, Departamentul pentru Protecția Minorităților Naționale, transformat în Departamentul pentru Relații Interetnice din cadrul Ministerului Informațiilor Publice, a finalizat o strategie pentru "Îmbunătățirea situației romilor", ce reprezintă un program de protecție a minorității romilor, pe termen mediu și lung. În redactarea Cărții Albe și a documentelor pregătitoare s-a ținut cont de prioritățile exprimate de Grupul de Lucru al Asociațiilor Romilor, în sensul eliminării tuturor formelor de discriminare rasială.

În același timp, Ministerul de Externe a anulat recomandarea făcută anterior prin care sugera folosirea desemnării etnice "țigani", în loc de "romi". Un fond denumit de "parteneriat" a fost alocat pentru testarea domeniilor cuprinse în planul de măsuri pentru primii 4 ani. În cazul României, problemele romilor sunt abordate mai ales din perspectiva protecției drepturilor minorităților naționale, acestea fiind tratate ca o categorie distinctă a drepturilor omului. Printre aspectele importante putem menționa păstrarea și afirmarea identității prin limbă, cultură, tradiție etc.

Examinând procesul la nivele naționale și internațional, observăm o evoluție pozitivă în ceea ce privește creșterea gradului de cunoaștere a acestor probleme și recunoașterea lor politică, precum și în ceea ce privește implementarea unor strategii specifice pentru soluționarea lor. În același timp, în încercarea de a influența dinamica social-economică a statelor participante, se remarcă necesitatea întăririi eforturilor și activităților legate de combaterea prejudecăților împotriva romilor, a ostilității, discriminării și violenței. Astfel de activități ar trebui să facă parte integrantă, chiar esențială, din strategiile referitoare la romi.

În prezentarea curentelor legate de problemele romilor, atât la nivel național, cât și internațional, pot fi evidențiate anumite domenii cheie, care ar putea reprezenta "noua etapă" de pe traiectorie. Cooperarea cu diverse organizații ale societății civile este de asemenea de dorit, ori de câte ori este posibil.

- Elaborarea de către guverne în parteneriat cu organizațiile romilor a strategiilor de stat pentru îmbunătățirea situației romilor;
- Abordarea problematicii romilor din punct de vedere al societății civile, a asociațiilor particulare ale minorităților, active la nivel de stat/local;
- Adoptarea de legi, coduri comprehensive pentru combaterea discriminării, a rasismului și a actelor rasiste, monitorizarea și combaterea violenței pe motive etnice și rasiale;
- Crearea mecanismelor pentru aplicarea severă a legilor de pedepsire a actelor și faptelor cu caracter discriminatoriu, rasist.

Bibliografie:

- Nicolae Gheorghe – Romii în spațiul OSCE.
- Vasile Ionescu, Plan de Acțiune – Romii, 2000.
- Maria Ionescu, Jef Helmer – Plan de Acțiune pentru dezvoltare locală și comunități de romi, 2000.